

Anna Zientara¹

Uniwersytet Warszawski

ORCID ID: 0000-0003-1841-5020

PRAWNOKARNA OCHRONA DRZEW

ABSTRACT

Penal law protection of trees

The article presents criminal law provisions that penalize the destruction or damage of trees. Only some of them protect trees as an essential element of nature. Other provisions primarily protect property, which includes trees as part of real estate. The analysis carried out in the study found that the legal protection of trees largely depends on the location where the tree grows. Some regulations apply to trees growing in forests, others to trees located in protected areas such as national parks, and others to trees located, for example, along the roadside.

The study also presents the problem of the classification of a certain factual state and the conjunction of regulations. In many cases, the classification as a crime or a misdemeanor will be determined by whether a specific behavior resulted in substantial damage, which is an evaluative criterion. Also addressed is the problem of wobbler offenses, including the difficulty of determining the value of stolen timber or the amount of damage when a tree is destroyed or damaged.

Keywords: trees, protection, criminal law, logging, nature, damage, destruction, forest

Słowa kluczowe: drzewa, ochrona, prawo karne, wyręb, przyroda, uszkodzenie, zniszczenie, las

¹ Adiunkt w Katedrze Prawa Karnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

Zgodnie z art. 5 pkt 26a ustawy z 16 kwietnia 2004 r o ochronie przyrody² termin „drzewo” oznacza „wieloletnią roślinę o zdrewniałym jednym pędzie głównym (pniu) albo zdrewniałych kilku pędach głównych i gałęziach tworzących koronę w jakimkolwiek okresie podczas rozwoju rośliny”. Drzewa mają ogromne znaczenie nie tylko przyrodnicze i gospodarcze, lecz także krajobrazowe. Drzewa zapewniają tlen i chronią przed zanieczyszczeniami znajdującymi się w powietrzu. Osłaniają od wiatru, hałasu i dają cień w upalne dni. Mają istotne znaczenie dla stosunków wodnych i opóźniają erozję gleby. Są domem dla zwierząt (owadów, ptaków, małych ssaków). Uzyskuje się z nich drewno, rodzą owoce, służą do produkcji papieru. Ich skupiska takie jak lasy czy parki pełnią istotną funkcję rekreacyjną. W związku z powyższym drzewa zostały objęte ochroną prawną, w tym przy pomocy przepisów statuujących przestępstwa i wykroczenia.

Celem niniejszego opracowania jest analiza przepisów karnych, które służą ochronie drzew przed ich uszkodzeniem lub usunięciem, a także ustalenie, w jakim zakresie drzewa podlegają ochronie prawnokarnej i od jakich czynników zależy jej intensywność. Przepisy te zawarte są w kilku ustawach, które mają różny główny przedmiot regulacji. Aby określić pełny zakres zastosowania omawianych przepisów karnych, konieczne zatem będzie przyjrzenie się także problematyce ich wzajemnego zbiegu.

Analizowane przepisy mają odmienny główny przedmiot ochrony. Jedne chronią drzewa z uwagi na ich wartość przyrodniczą, wagę dla środowiska, abstrahując od ich wartości majątkowej i problematyki własności. Inne przepisy chronią przede wszystkim nie same drzewa, lecz prawa majątkowe osób do drzew. Zatem prawnokarną ochronę drzew, w ślad za Adamem Habudą i Wojciechem Radeckim³, możemy podzielić na:

1. ochronę związaną z mieniem, w której istotna jest wartość drzewa i osoba właściciela;
 2. ochronę związaną z miejscem, gdzie drzewo rośnie (drzewa wchodzące w skład zieleni lub rosnące przy drogach);
 3. ochronę specjalną wynikającą z np. przepisów o ochronie przyrody czy zabytków, przy której nie ma znaczenia ani wartość majątkowa drzewa, ani osoba właściciela.
- Poniżej zostaną omówione przepisy, biorąc pod uwagę ten właśnie podział.

Drzewa jako część mienia

Powyżej w pkt 1 będą mieściły się przepisy penalizujące zamachy na drzewa stanowiące własność innego podmiotu niż osoba dokonująca wyrębu lub uszkodzenia drzewa. Zarówno w Kodeksie karnym, jak i w Kodeksie wykroczeń znajdują się przepisy dotyczące tylko drzew. Są to art. 290 k.k.⁴ oraz art. 120 k.w.⁵ usytuowane odpowiednio w rozdziale „Przestępstwa przeciwko mieniu” i „Wykroczenia przeciwko mieniu”. Takie

² T.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 916 ze zm., dalej: u.o.p.

³ A. Habuda, W. Radecki, *Ochrona prawna drzew i krzewów poza lasami*, Wrocław 2015, s. 184.

⁴ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.

⁵ Ustawa z 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń, t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2151 ze zm.

umiejscowienie podkreśla, że głównym przedmiotem ochrony nie jest środowisko, lecz własność i inne prawa majątkowe przysługujące jakiejś osobie fizycznej, prawnej lub jednostce niemającej osobowości prawnej.

Artykuł 290 § 1 k.k. stanowi, że „kto w celu przywłaszczenia dopuszcza się wyrębu drzewa w lesie, podlega odpowiedzialności jak za kradzież”. Zgodnie natomiast z art. 120 k.w. „kto w celu przywłaszczenia dopuszcza się wyrębu drzewa w lesie albo kradnie lub przywłaszcza sobie z lasu drzewo wyrąbane lub powalone, jeżeli wartość drzewa nie przekracza 500 zł, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny”. Dopuszczenie się wyrębu drzewa w lesie w celu przywłaszczenia jest zatem czynem zabronionym przepołowionym. Obecnie granica przepołowienia tego czynu jest identyczna jak np. przy kradzieży, przywłaszczeniu czy zniszczeniu, uszkodzeniu, uczynieniu niezdatną do użytku cudzej rzeczy. Zrównanie granicy przepołowienia nastąpiło ustawą z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁶. Wcześniej kwoty zawarte w art. 120 k.w. były niższe od wartości wskazanych w innych przepisach k.w. W pierwotnym brzmieniu k.w.⁷ przepołowienie kradzieży zwykłej, przywłaszczenia i zniszczenia cudzej rzeczy następowało na poziomie 500 zł, a kradzieży leśnej – 150 zł. Obie te wartości były proporcjonalnie modyfikowane w związku ze zmianami sytuacji gospodarczej i przed wejściem w życie ustawy z 27 września 2013 r. granica przepołowienia w art. 120 k.w. wynosiła 75 zł, a w innych przepisach 250 zł. Zatem własność i inne prawa majątkowe oraz posiadanie drzew rosnących w lesie były intensywniej chronione niż prawa do innych rzeczy, skoro kradzież leśna stawała się przestępstwem już przy wartości drzewa wynoszącej 75 zł i 1 grosz, a kradzież zwykła tyle samo wartej cudzej rzeczy ruchomej stanowiła tylko wykroczenie.

Nie wiadomo, dlaczego zdecydowano się na wprowadzenie jednolitej granicy przepołowienia przy wszystkich czynach zabronionych z rozdziału XIV k.w. „Wykroczenia przeciwko mieniu”⁸, w uzasadnieniu bowiem do projektu nowelizacji brak takiej informacji⁹.

Dla prawidłowej kwalifikacji jako przestępstwo lub wykroczenie istotne jest właściwe określenie wartości drzewa. Przy czym ustawodawca nie wskazał, w jaki sposób mamy dokonać tego wyliczenia. Wojciech Radecki zwrócił uwagę, że zwykle wartość drzewa wyrąbanego ustalana jest na podstawie cennika drewna opałowego. Jednakże zamach sprawcy następuje nie na drewno, lecz na rosnące, żywe drzewo. Dlatego zdaniem tego autora wyceny należy dokonywać z uwzględnieniem kwot wskazanych w u.o.p. i wydanym na jej podstawie rozporządzeniu¹⁰ jako opłata za usunięcie drzewa¹¹.

⁶ Dz.U. poz. 1247.

⁷ Dz.U. z 1971 r. nr 12, poz. 114.

⁸ Inna granica (100 zł) znajduje się w art. 134 k.w., ale ten przepis umiejscowiony jest w rozdziale XV zatytułowanym „Wykroczenia przeciwko interesom konsumentów”.

⁹ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw, druk nr 870, Sejm VII kadencji, dostępny na stronie www.sejm.gov.pl.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Środowiska z 3 lipca 2017 r. w sprawie wysokości stawek opłat za usunięcie drzew i krzewów, Dz.U. poz. 1330.

¹¹ A. Habuda, W. Radecki, *Ochrona prawna drzew...*, s. 186–187.

Należy jednak wziąć pod uwagę, że opłata za usunięcie drzewa stanowi opłatę za korzystanie ze środowiska¹². Jedną z jej funkcji jest zachęcanie do działań ochronnych, aby uniknąć konieczności ponoszenia opłaty¹³. Dlatego u.o.p. przewiduje np. umorzenie ustalonej opłaty, jeśli po upływie trzech lat przesadzone drzewa albo nasadzenia zastępcze zachowały żywotność lub nie zachowały żywotności z przyczyn niezależnych od posiadacza nieruchomości. Ustawa przewiduje liczne zwolnienia od obowiązku uzyskania zezwolenia na usunięcie drzewa i uiszczenia opłaty. Opłata nie ma związku z wartością majątkową drzewa, ale jest powiązana z jego wartością przyrodniczą. Ponadto art. 83e u.o.p. wskazuje, że właścicielowi nieruchomości lub użytkownikowi wieczystemu przysługuje odszkodowanie, jeżeli usunięcie drzewa lub krzewu nastąpiło na wniosek właściciela urządzeń służących do doprowadzania lub odprowadzania płynów, pary, gazu, energii elektrycznej itp. Przepis precyzuje, że odszkodowanie ustalane jest w drodze umowy, a jeśli do jej zawarcia nie dojdzie, odszkodowanie ustala organ, który wydał zezwolenie na usunięcie drzewa, stosując odpowiednio przepisy dotyczące odszkodowania za wywłaszczenie nieruchomości zawarte w ustawie z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami¹⁴. Jak zatem widać, sama u.o.p. nie utożsamia wysokości odszkodowania za wycięcie drzewa z opłatą za jego usunięcie.

W art. 120 k.w. wskazano trzy czynności: dopuszczenie się wyrębu drzewa w lesie, kradzież drzewa wyrąbanego lub powalonego oraz przywłaszczenie sobie drzewa wyrąbanego lub powalonego. Artykuł 290 k.k. natomiast zawiera opis tylko jednego zachowania – dopuszczenia się wyrębu drzewa w lesie. Nie oznacza to jednak, że kradzież lub przywłaszczenie drzewa wyrąbanego lub powalonego nie będą stanowiły przestępstwa. Zabór drzewa powyżej 500 zł będzie kwalifikowany jako kradzież (art. 278 k.k.), a dokonany wcześniej wyrąb będzie stanowił współukarane przestępstwo uprzednie¹⁵.

Artykuł 120 k.w. i art. 290 k.k. dotyczą jedynie drzew, a nie krzewów, i wyłącznie takich drzew, które rosną w lesie. Ograniczenie wskazanych przepisów jedynie do drzew rosnących w lesie tłumaczy się szczególną ochroną dobra narodowego, jakim są lasy¹⁶. Wyrąb w celu przywłaszczenia drzew rosnących poza lasami będzie kwalifikowany jako kradzież zwykła i zależnie od wartości drzewa jako wykroczenie z art. 119 § 1 k.w. lub przestępstwo z art. 278 § 1 lub 3 k.k.

Artykuł 120 § 3 k.w. i art. 290 § 2 k.k. przewidują obowiązek nałożenia na sprawców nawiązki w wysokości podwójnej wartości drzewa. W literaturze zwraca się uwagę, że ma ona nie tylko funkcję kompensacyjną, lecz także represyjną, gdyż co do zasady wysokość tej nawiązki przekroczy wartość wyrządzonej szkody¹⁷. Zatem także takie uregulowanie nawiązki jest wyrazem szczególnej ochrony lasów.

12 K. Gruszecki, *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 652.

13 D. Danecka, W. Radecki, *Ochrona terenów zielonych i zadrzewień. Art. 78–90 ustawy o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 151.

14 Ustawa z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1899.

15 L. Wilk [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz. Art. 222–316*, red. R. Zawłocki, M. Królikowski, Warszawa 2013, s. 673; L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2021, s. 350.

16 A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 617.

17 M. Kulik [w:] *System prawa karnego. Tom 9. Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarce*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2011, s. 394.

W obu omawianych przepisach wskazano, że wyrąb ma następować w celu przywłaszczenia. Dlatego art. 120 k.w. i art. 290 k.k. nazywamy kradzieżą leśną. W sytuacji gdy taki zamiar nie towarzyszył osobie dokonującej wyrębu, jej zachowanie należy zakwalifikować z art. 124 k.w. lub art. 288 k.k. W takim jednak przypadku granicą przepełnienia nie będzie wartość drzewa, lecz wysokość szkody¹⁸, czyli wartość obejmująca zarówno *damnum emergens*, jak i *lucrum cessans*¹⁹.

Jak już wyżej wskazano, przedmiotem ochrony art. 120 k.w. i art. 290 k.k. są przede wszystkim własność i posiadanie drzewa rosnącego w lesie, czyli prawa określonej osoby do tej specyficznej rzeczy. Przepisy te nie dotyczą zatem zachowania właściciela i posiadacza lasu²⁰. Te osoby mogą być natomiast podmiotem wykroczenia z art. 158 k.w. Artykuł 158 § 1 k.w. przewiduje karę grzywny w sytuacji, gdy właściciel lub posiadacz lasu dokonuje wyrębu drzewa w należącym do niego lesie albo w inny sposób pozyskuje z tego lasu drewno niezgodnie z planem urządzenia lasu, uproszczonym planem urządzenia lasu lub decyzją określającą zadania z zakresu gospodarki leśnej albo bez wymaganego pozwolenia. Celem tego przepisu jest „zapewnienie prawidłowej eksploatacji lasu i gospodarki leśnej”²¹, czyli długotrwałego rozwoju lasu. Przy czym zauważyć należy, że przepis ten dotyczy lasów, które nie stanowią własności Skarbu Państwa²², tylko bowiem w stosunku do lasu prywatnego można wskazać osobę, do której las należy.

Artykuł 120 k.w. i art. 290 k.k. penalizują dokonywanie wyrębu drzewa, przez który należy rozumieć oddzielenie drzewa od podłoża jakimkolwiek sposobem, np. piłą, siekierą, poprzez wyrwanie z korzeniami lub wykopanie²³. Wyrąb samych gałęzi i korzeni w cudzym lesie podlega odpowiedzialności z innego przepisu – art. 148 § 1 k.w.²⁴ Przy czym problematyczne jest, czy opisane w tym przepisie zachowanie podlega przepełnieniu. W uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 19 sierpnia 1993 r.²⁵ przyjęto, że „wyrąb, niszczenie, uszkodzenie lub karczowanie w lesie nienależącym do sprawcy albo zabór z takiego lasu mienia wymienionego w art. 148 k.w. stanowi wykroczenie przewidziane w tym przepisie, bez względu na wartość mienia”. W ocenie SN dane zachowanie może być kwalifikowane jako przestępstwo lub jako wykroczenie ze względu na kryterium wartości przedmiotu wykonawczego lub wysokość szkody tylko w obrębie

18 Wyrok Sądu Najwyższego z 6 lutego 2018 r., II KK 317/17.

19 Uchwała Sądu Najwyższego z 19 października 1972 r., VI KZP 41/72; J. Piskorski [w:] *System prawa karnego. Tom 9. Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarce*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2011, s. 357.

20 M. Kulik [w:] *System prawa karnego...*, s. 384–385.

21 M. Zbrojewska [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz LEX*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2013, s. 694.

22 W. Radecki [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 876; M. Iwański [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2019, Legalis, komentarz do art. 158, Nb 4; A. Michalska-Warias [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2015, s. 636.

23 M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278–363*, red. A. Zoll, Warszawa 2016, s. 425.

24 Art. 148 § 1 stanowi: „Kto: 1) dokonuje w nienależącym do niego lesie wyrębu gałęzi, korzeni lub krzewów, niszczy je lub uszkadza albo karczuje pniaki, 2) zabiera z nienależącego do niego lasu wyrąbane gałęzie, korzenie lub krzewy albo wykarczowane pniaki, podlega karze grzywny”.

25 I KZP 17/93. Także we wcześniejszej uchwale SN przyjął, że zabór z lasu państwowego wyrąbanych gałęzi (tzw. stroiszu) stanowi wykroczenie z art. 148 § 1 pkt 2 k.w., niezależnie od wartości zabranego mienia (uchwała z 29 sierpnia 1989 r., I KZP 17/89).

czynów przepołowionych. W art. 148 k.w. nie ma natomiast kryterium kwotowego. Zdaniem SN art. 119 k.w. i 124 k.w. nie stanowią przepisów ogólnych, nie ma zatem podstaw do przyjęcia zasady, że w każdym przypadku staje się przestępstwem zachowanie dotyczące mienia o wartości przekraczającej granicę przewidzianą w tych przepisach²⁶.

Stanowisko to spotkało się ze słuszną krytyką w doktrynie²⁷. Przede wszystkim podnieść należy, że głównym przedmiotem ochrony art. 148 k.w. jest las, na co wskazuje umiejscowienie tego przepisu w rozdziale zatytułowanym „Szkodnictwo leśne, polne i ogrodowe”. Tymczasem, jak trafnie wskazuje Wojciech Radecki, przyjęcie poglądu zaprezentowanego przez Sąd Najwyższy prowadzi do osłabienia ochrony lasów, skoro niezależnie od wysokości wyrządzonej szkody czy wartości stroiszu czyn wskazany w art. 148 § 1 k.w. zawsze będzie stanowić wykroczenie²⁸. Autor ten słusznie zwraca uwagę, że zachowanie opisane w art. 148 § 1 k.w. może być bardzo szkodliwe, gdyż ogolnienie drzewa z gałęzi może prowadzić do jego uschnięcia²⁹.

Ponadto omawiany przepis ma także uboczny przedmiot ochrony w postaci mienia³⁰. Wskazuje na to zawarty w art. 148 k.w. wymóg, aby sprawca działał w nienależącym do niego lesie, oraz wprowadzenie względnie wnioskowego trybu ścigania, tak samo jak ma to miejsce przy wykroczeniach z rozdziału „Wykroczenia przeciwko mieniu”. Niewątpliwie zatem przepis ten stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 119 k.w.³¹ Brak jest jednak przekonujących argumentów za przyjęciem osłabionej ochrony praw majątkowych właściciela lasu, do czego prowadziłyby odrzucenie możliwości kwalifikowania zamachów na jego mienie jako przestępstwo. Jak słusznie podniosła Aneta Michalska-Warias, kradzież złożonych poza lasem gałęzi o wartości powyżej kwoty przepołowienia będzie kwalifikowana z art. 278 § 1 lub § 3 k.k.³² Dlatego nie sposób przyjąć, że kradzież tych samych gałęzi z lasu miałaby stanowić tylko wykroczenie.

Uszkodzenie drzew rosnących w lesie penalizuje także art. 153 k.w. Zabrania on m.in. wydobywania żywicy, soku brzoźowego, obrywania szyszek, zdzierania kory, nacinania drzewa lub uszkodzania go w inny sposób w lesie nienależącym do sprawcy. Zachowanie to podlega karze grzywny do 250 zł albo karze nagany. Artykuł 153 k.w. jest przepisem sankcjonującym zakaz niszczenia lub uszkodzania drzew zawarty w art. 30 ust. 1 pkt 5 ustawy o lasach.

26 SN w uzasadnieniu uchwały I KZP 17/93 posłużył się także argumentem związanym z porównaniem zagrożenia karą za niszczenie roślin na terenach chronionych, jakie przewidywały przepisy karne ustawy z 16 października 1991 r. o ochronie przyrody. Z uwagi na to, że ustawa ta straciła moc, w niniejszym opracowaniu rozważania te pominięto.

27 W. Radecki, *Glosa do uchwały SN z 29 sierpnia 1993 r., I KZP 17/93*, OSP 1994, nr 5, poz. 87; W. Radecki [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks...*, s. 843–846; A. Michalska-Warias [w:] *Kodeks...*, s. 604–606; M. Iwański [w:] *Kodeks...*, komentarz do art. 148, Nb 14; M. Kulik [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2009, s. 527–528. Pogląd SN podzielili: M. Zbrojewska, zob. M. Zbrojewska [w:] *Kodeks...*, red. T. Grzegorzczak, s. 675–676 i W. Kotowski, zob. W. Kotowski [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 706–707.

28 W. Radecki [w:] *Kodeks...*, s. 844.

29 *Ibidem*, s. 843–844.

30 M. Kulik [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2009, s. 528.

31 *Ibidem*.

32 A. Michalska-Warias [w:] *Kodeks...*, s. 605.

Oprócz drzew rosnących w lesie przepisy Kodeksu wykroczeń obejmują ochroną także drzewa rosnące w innych miejscach. Artykuł 150 k.w. penalizuje m.in. uszkodzenie drzewa owocowego nienależącego do sprawcy. Grozi za to kara ograniczenia wolności albo grzywny do 1,5 tys. zł. Artykuł 150 k.w. należy zaliczyć do przepisów z pierwszej grupy, tj. związanych z ochroną mienia, a nie przyrody. Wykroczenie to ścigane jest na żądanie pokrzywdzonego, tj. właściciela lub posiadacza tego drzewa. Uznać należy, że art. 150 k.w. dotyczy jedynie drobnych uszkodzeń drzew owocowych i jeśli szkoda przekroczy 500 zł, zachowanie to należy zakwalifikować jako przestępstwo z art. 288 § 1 lub § 2 k.k.³³ Ponadto przepis ten nie obejmuje zniszczenia drzewa owocowego, które to zachowanie będzie kwalifikowane, w zależności od wysokości szkody, jako wykroczenie z art. 124 § 1 k.w. lub przestępstwo z art. 288 § 1 lub § 2 k.k.

Warto zauważyć, że strona podmiotowa art. 150 § 1 k.w. i art. 153 § 1 k.w. obejmuje zarówno umyślność, jak i nieumyślność³⁴, penalizując tym samym uszkodzenia drzew, które nie były objęte zamiarem sprawcy. Biorąc pod uwagę stronę podmiotową, jest to ochrona dalej idąca niż przewidziana w art. 124 § 1 k.w., który to przepis penalizuje tylko umyślne uszkodzenia lub zniszczenia cudzej rzeczy.

Pamiętać należy, że niezależnie od tego, jakiego gatunku jest drzewo i gdzie rośnie, jest ono mieniem, częścią nieruchomości (art. 48 k.c.). Drzewa stanowią zatem własność określonej osoby, której prawa majątkowe podlegają ochronie prawnej. W razie umyślnego uszkodzenia lub zniszczenia drzewa zastosowanie będą miały przepisy penalizujące uszkodzenie lub zniszczenie cudzej rzeczy (art. 124 k.w. lub art. 288 § 1 lub 2 k.k.). Kwalifikacja tego zachowania jako wykroczenia lub przestępstwa będzie zależna od wysokości wyrządzonej szkody. Po odłączeniu od gruntu natomiast, np. poprzez wyrąbanie, drzewo staje się rzeczą ruchomą, może więc stanowić przedmiot wykonawczy przepisów o kradzieży i przywłaszczeniu (art. 119 k.w., art. 278 § 1 lub § 3 k.k., art. 284 § 1 lub § 3 k.k.). Tutaj granicą między przestępstwem i wykroczeniem będzie wartość skradzionej rzeczy.

Drzewa rosnące na terenach przeznaczonych do użytku publicznego lub przy drogach

Przepisami wprowadzającymi odpowiedzialność za niszczenie i uszkodzenie drzew rosnących na terenach przeznaczonych do użytku publicznego lub przy drogach są art. 144 k.w. oraz art. 131 pkt 7 u.o.p.

Artykuł 144 k.w. penalizuje umyślne i nieumyślne zniszczenia i uszkodzenia wskazanych w nim drzew. Jego paragraf stanowi: „Kto na terenach przeznaczonych do użytku publicznego niszczy lub uszkadza roślinność lub też dopuszcza do niszczenia roślinności przez zwierzęta znajdujące się pod jego nadzorem albo na terenach przeznaczonych

³³ W. Radecki [w:] *Kodeks...*, s. 856; A. Michalska-Warias [w:] *Kodeks...*, s. 609.

³⁴ M. Zbrojewska [w:] *Kodeks...*, s. 679 i 688; A. Michalska-Warias [w:] *Kodeks...*, s. 609; W. Radecki [w:] *Kodeks...*, s. 855 i 866.

do użytku publicznego deptce trawnik lub zieleniec w miejscach innych niż wyznaczone dla celów rekreacji przez właściwego zarządcę terenu, podlega karze grzywny do 1 tys. zł albo karze nagany”. Nie powinno być wątpliwości, że przez pojęcie roślinności należy rozumieć także drzewa. Przepis ten chroni zatem stan drzew znajdujących się na terenach przeznaczonych do użytku publicznego. W doktrynie przyjmuje się, że tereny przeznaczone do użytku publicznego to obszary przeznaczone do użytku nieoznaczony z góry grupy osób, znajdujące się w miastach i na terenach wiejskich³⁵. W piśmiennictwie powszechnie wskazuje się, że są to w szczególności tereny zieleni w rozumieniu art. 5 pkt 21 u.o.p., czyli „tereny urządzone wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, pełniące funkcje publiczne, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe, cmentarze, zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym oraz obiektom przemysłowym”.

Kolejny paragraf art. 144 k.w. penalizuje usuwanie, niszczenie lub uszkodzanie drzewa lub krzewów stanowiących zadrzewienie przydrożne lub ochronne albo żywopłotu przydrożnego, za co grozi kara aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny do 5 tys. zł. Jest to kara znacznie surowsza niż kara grożąca za niszczenie roślinności wskazanej w § 1. Zakaz usuwania, niszczenia i uszkodzania zadrzewień przydrożnych znajduje się w art. 39 ust. 1 pkt 12 ustawy o drogach publicznych. Jest to zachowanie wskazane tam jako jedna z czynności, które mogłyby powodować niszczenie lub uszkodzenie drogi i jej urządzeń albo zmniejszenie jej trwałości oraz zagrażać bezpieczeństwu ruchu drogowego.

Przepisem chroniącym drzewa rosnące przy drogach lub na terenach zielonych jest także art. 131 pkt 7 u.o.p., który statuuje wykroczenie polegające na stosowaniu środków chemicznych na drogach publicznych oraz ulicach i placach w sposób znacząco szkodzący terenom zieleni lub zadrzewieniom. Przepis ten powiązany jest z art. 87b ust. 1 u.o.p., który wskazuje, że „na drogach publicznych oraz ulicach i placach środki chemiczne powinny być stosowane w sposób najmniej szkodzący terenom zieleni oraz zadrzewieniom”. Artykuł 87b ust. 2 u.o.p. zawiera delegację dla ministra właściwego do spraw środowiska do określenia w rozporządzeniu rodzajów środków, jakie mogą być używane w tych miejscach, oraz warunków ich stosowania. Dotychczas na podstawie tego przepisu rozporządzenie takie nie zostało wydane. W związku z powyższym pozostaje w mocy akt wydany na podstawie uchylonego art. 82 ust. 3 u.o.p., co wynika z art. 55 ust. 3 ustawy z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw³⁶. Jest to rozporządzenie Ministra Środowiska z 27 października 2005 r. w sprawie rodzajów i warunków stosowania środków, jakie mogą być używane na drogach publicznych oraz ulicach i placach³⁷.

35 M. Kulik [w:] *Kodeks wykroczeń...*, s. 506; J. Jakubowska-Hara [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2019, Legalis, komentarz do art. 144, Nb 2.

36 Dz.U. poz. 1045. Ustawa ta uchyliła art. 82 u.o.p., treść jego ust. 2 i 3 przenosząc do nowego art. 87b u.o.p. Art. 55 ust. 3 ustawy nowelizującej wskazywał, że akt wykonawczy wydany na podstawie art. 82 ust. 3 u.o.p. zachowuje moc do dnia wejścia w życie aktu wykonawczego wydanego na podstawie art. 87b ust. 2 u.o.p.

37 Dz.U. nr 230, poz. 1960.

W doktrynie wyrażono stanowisko, że znamiona z art. 131 pkt 7 u.o.p. wypełnia zastosowanie środków chemicznych innych niż określone w rozporządzeniu lub zastosowanie środków wskazanych w tym akcie, ale z naruszeniem warunków ich użycia³⁸. W mojej ocenie przypisanie popełnienia tego wykroczenia jest jednak znacznie trudniejsze. Artykuł 131 pkt 7 u.o.p. nie wskazuje, że czynem zabronionym jest po prostu użycie środków niezgodnie z rozporządzeniem. Wymaga ono, aby użyto środki w sposób znacząco szkodzący terenom zieleni lub zadrzewieniom, i tę okoliczność należy udowodnić. Nie każde użycie środków w sposób sprzeczny z rozporządzeniem będzie szkodziło zieleni. Ponadto wykroczeniem nie jest po prostu szkodzenie zieleni, ale takie szkodzenie, które osiąga poziom „znaczący”.

Drzewa objęte ochroną przyrodniczą

Trzecia grupa przepisów karnych dotyczy drzew objętych ochroną specjalną. Ochronę przyrodniczą tradycyjnie dzieli się na ochronę obszarową, obiektową (indywidualną) i gatunkową³⁹. Ochrona obszarowa obejmuje parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000. Formy ochrony obiektowej to: pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne⁴⁰, użytki ekologiczne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Prawnokarna ochrona obszarowa, obiektowa i gatunkowa drzew jest niezależna od ich wartości majątkowej i osoby dokonującej zamachu, którą może być także właściciel.

Artykuł 127 pkt 1 u.o.p. stanowi, że wykroczeniem zagrożonym karą aresztu albo grzywny jest umyślne naruszanie zakazów obowiązujących w parkach narodowych, rezerwach przyrody, parkach krajobrazowych, obszarach chronionego krajobrazu i obszarach Natura 2000. Kolejny punkt tego artykułu penalizuje natomiast umyślne naruszanie zakazów obowiązujących w stosunku do: pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych.

Zakazy obowiązujące na terenie parku narodowego oraz rezerwatu przyrody określone są w art. 15 ust. 1 u.o.p. Wśród nich w pkt 5 wskazano pozyskiwanie, niszczenie lub umyślne uszkodzanie roślin oraz grzybów. Przy czym u.o.p. zawiera wyłączenia spod tych zakazów, zakaz ten nie dotyczy np. sytuacji prowadzenia akcji ratowniczej. Podjęcie zatem czynności określonej w art. 15 ust. 1 pkt 5 u.o.p. wobec drzew rosnących w parkach narodowych i rezerwach przyrody, o ile nie obędzie objęte wyłączeniem, będzie stanowiło wykroczenie z art. 127 pkt 1 u.o.p.

W przypadku parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu u.o.p. wprowadza możliwość wprowadzenia zakazu likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony

38 K. Gruszecki, *Ustawa...*, s. 915.

39 A. Jaworowicz-Rudolf [w:] *Prawo ochrony różnorodności biologicznej*, red. M. Górski, J. Miłkowska-Rębowska, Warszawa 2013, s. 78.

40 Stanowisko dokumentacyjne nie dotyczy drzew, gdyż jest to forma ochrony przyrody nieożywionej. Por. A. Jaworowicz-Rudolf [w:] *Prawo ochrony...*, s. 87.

przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych (art. 17 ust. 1 pkt 3 odnośnie do parków krajobrazowych i art. 24 ust. 1 pkt 3 w zakresie obszarów chronionego krajobrazu). O tym, czy zakazy takie będą obowiązywały na tych terenach, decyduje sejmik województwa w uchwale tworzącej dany obszar chroniony. Zatem przypisanie wykroczenia z art. 127 pkt 1 u.o.p. w przypadku np. zniszczenia za-
drzewień nadwodnych będzie możliwe tylko w przypadku, gdy w akcie kreującym park krajobrazowy lub obszar chronionego krajobrazu wprowadzono opisany wyżej zakaz.

W przypadku obszarów Natura 2000 art. 33 ust. 1 u.o.p. wprowadza zakaz „podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:

1. pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 lub
2. wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub
3. pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami”.

W związku z powyższym zniszczenie lub uszkodzenie drzewa na tym obszarze będzie stanowiło wykroczenie, jeśli zachowanie to mogło znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony tego obszaru. Słusznie zwrócili uwagę Adam Habuda i Wojciech Radecki, że obszar Natura 2000 może obejmować teren objęty inną formą ochrony przyrody i wtedy na tym terenie będą obowiązywać zakazy właściwe dla tej specjalnej formy ochrony⁴¹.

Nie ma wątpliwości, że drzewo może zostać uznane za pomnik przyrody, gdyż art. 40 ust. 1 u.o.p. definiujący pomniki przyrody wprost wymienia drzewa okazałych rozmiarów. Drzewa mogą stanowić także element użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. Zgodnie z art. 44 u.o.p. uchwała rady gminy ustanawiająca pomnik przyrody, użytek ekologiczny lub zespół przyrodniczo-krajobrazowy określa zakazy wybrane spośród zakazów wskazanych w art. 45 ust. 1 u.o.p. Wśród nich znajduje się zakaz niszczenia, uszkodzania lub przekształcania obiektu lub obszaru (pkt 1) i zakaz zbioru, niszczenia, uszkodzania roślin i grzybów na obszarach użytków ekologicznych, utworzonych w celu ochrony stanowisk, siedlisk lub ostoi roślin i grzybów chronionych (pkt 10). W przypadku zatem wprowadzenia takich zakazów ich złamanie sankcjonowane jest przez art. 127 pkt 2 u.o.p.

Ostatnią formą ochrony jest ochrona gatunkowa. Rozporządzenie Ministra Środowiska z 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin⁴² wymienia niektóre gatunki drzew zarówno wśród roślin objętych ochroną ścisłą, jak i częściową, wskazując jednocześnie właściwe dla poszczególnych gatunków zakazy i odstępstwa od tych zakazów. Naruszanie tych zakazów stanowi wykroczenie z art. 131 pkt 14 u.o.p.

Ponadto na podstawie art. 127a u.o.p. kryminalizowane jest umyślne (ust. 1) i nieumyślne (ust. 2) wchodzenie, wbrew przepisom, w posiadanie okazów roślin, zwierząt, grzybów objętych ochroną gatunkową w liczbie większej niż nieznaczną, w takich

⁴¹ A. Habuda, W. Radecki, *Ochrona prawna...*, s. 191.

⁴² Dz.U. poz. 1409.

warunkach lub w taki sposób, że ma to wpływ na zachowanie właściwego stanu ochronny gatunku. Za co grozi kara pozbawienia wolności od trzech miesięcy do pięciu lat, a w przypadku działania nieumyślnego – grzywna, kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch. Artykuł 127a u.o.p. posługuje się terminami niedookreślonymi takimi jak: „liczba większa niż nieznaczna”⁴³ oraz „zachowanie właściwego stanu ochrony gatunku”. Jak trafnie wskazuje się w piśmiennictwie, zasięgnięcie opinii biegłego może okazać się konieczne do dokonania właściwej subsumcji⁴⁴.

Jak będzie o tym mowa niżej, niektóre zachowania wymierzone w drzewa objęte ochroną gatunkową mogą stanowić także przestępstwo z art. 181 k.k.

Drzewa mogą stanowić element zabytku. Zgodnie bowiem z art. 6 ust. 1 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁴⁵ nieruchomymi zabytkami mogą być np. cmentarze oraz parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni. W przypadku takich drzew, w razie ich zniszczenia lub uszkodzenia, należy rozważyć odpowiedzialność za przestępstwo z art. 108 tej ustawy⁴⁶.

Przestępstwa przeciwko środowisku zawarte w k.k.

Opisane wyżej zachowania wskazane w art. 127 i art. 131 u.o.p. w niektórych przypadkach mogą zostać zakwalifikowane jako przestępstwa. Kodeks karny zawiera bowiem przepisy, których rodzajowym przedmiotem ochrony jest środowisko naturalne⁴⁷ (art. 181–188). W zakresie ochrony drzew największe znaczenie będą miały art. 181 i art. 187 k.k.

Artykuł 181 § 1 k.k. wskazuje, że podlega karze pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do lat ośmiu, kto umyślnie powoduje zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach. W przypadku nieumyślności § 4 przewiduje karę grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch. Spowodowanie obumarcia drzew na dużym obszarze będzie zatem prowadziło do odpowiedzialności na podstawie tych przepisów.

W przypadku jednak wywołania pożaru rozważyć należy także kwalifikację z art. 163 k.k. Artykuł 163 § 1 k.k. wprowadza karę od roku do dziesięciu lat pozbawienia wolności w przypadku umyślnego spowodowania zdarzenia, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać m.in. pożaru. Nieumyślność zagrożona jest karą pozbawienia wolności od trzech miesięcy do lat

43 W piśmiennictwie zarysował się spór, czy jeden okaz może stanowić „liczbę większą niż nieznaczna”. Zdaniem K. Gruszeckiego (K. Gruszecki, *Ustawa...*, s. 891) pojęcie to nie obejmuje pozyskania tylko jednego okazu. Inne stanowisko zajął M. Kulik, który stwierdził, że „za liczbę większą niż nieznaczna w przypadku pewnych szczególnie rzadkich gatunków może zostać uznany nawet jeden okaz”, zob. M. Kulik [w:] *Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko zasobom przyrody i środowisku. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2017, s. 21.

44 W. Radecki [w:] *System prawa karnego. Tom 11. Szczególnie dziedziny prawa karnego. Prawo karne wojskowe, skarbowe i pozakodeksowe*, red. M. Bojarski, Warszawa 2014, s. 796; K. Gruszecki, *Ustawa...*, s. 890.

45 T.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 840.

46 A. Habuda, W. Radecki, *Ochrona prawna...*, s. 198.

47 M. Kulik [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2021, s. 609.

pięciu (art. 163 § 2 k.k.). Zgodzić należy się z Wojciechem Radeckim, że co do zasady pożar lasu będzie spełniał warunek spowodowania zagrożenia mienia w wielkich rozmiarach z uwagi na obszar lasu⁴⁸. Nie ma przy tym znaczenia, jaka powierzchnia lasu została objęta ogniem⁴⁹, art. 163 k.k. wymaga bowiem powstania zagrożenia dla mienia w wielkich rozmiarach, a nie spowodowania zniszczenia takiego mienia. W przypadku spowodowania pożaru lasu, którego skutkiem będą zniszczenia w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach, należy zastosować kwalifikację kumulatywną – art. 163 § 1 k.k. w zb. z art. 181 § 1 k.k. w razie umyślnego spowodowania pożaru albo art. 163 § 2 k.k. w zb. z art. 181 § 4 k.k. w przypadku nieumyślności⁵⁰.

Niszczenie i uszkodzanie drzew wbrew przepisom obowiązującym na terenie objętym ochroną, jeśli spowodowało to istotną szkodę, kryminalizowane jest przez art. 181 § 2 k.k. Kolejny paragraf wskazuje natomiast, że popełnia przestępstwo „ten, kto niezależnie od miejsca czynu niszczy lub uszkodza rośliny, zwierzęta, grzyby pozostające pod ochroną gatunkową lub ich siedliska, powodując istotną szkodę.” Zachowanie opisane w § 2 i 3 jest zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od trzech miesięcy do lat pięciu. Jeżeli sprawca działał nieumyślnie, grozi mu kara grzywny albo ograniczenia wolności (§ 5).

Tereny objęte ochroną w rozumieniu art. 181 § 2 k.k. to parki narodowe, rezerwy przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu oraz obszary Natura 2000, a zatem tereny wymienione także w art. 127 pkt 1 u.o.p. statuującym wykroczenie. Oznacza to, że np. złamanie w parku narodowym wskazanego w art. 15 ust. 1 pkt 5 u.o.p. zakazu pożytkowania, niszczenia lub uszkodzania roślin, jeśli spowodowało istotną szkodę, powinno zostać zakwalifikowane jako przestępstwo z art. 181 § 2 k.k., a nie jako wykroczenie z art. 127 pkt 1 u.o.p. Stosowanie tego ostatniego przepisu powinno zostać wyłączone na zasadzie konsumpcji⁵¹. Analogicznie należy rozwiązać zbieg art. 181 § 3 k.k. i art. 131 pkt 14 u.o.p. w przypadku, gdy naruszenie zakazu obowiązującego w stosunku do drzew objętych ochroną gatunkową polegało na ich zniszczeniu lub uszkodzeniu i spowodowało istotną szkodę.

W przypadku np. zniszczenia lub uszkodzenia drzewa będącego pomnikiem przyrody rozważyć należy nie tylko kwalifikację z art. 127 pkt 2 u.o.p., ale także z art. 187 k.k. Przepis ten kryminalizuje umyślne (§ 1) i nieumyślne (§ 2) niszczenie, poważne uszkodzenie lub istotne zmniejszenie wartości przyrodniczej prawnie chronionego terenu lub obiektu, powodując istotną szkodę. W sytuacji gdy zostaną wypełnione znamiona obu tych przepisów, zachowanie sprawcy należy zakwalifikować tylko jako przestępstwo.

Ponadto należy pamiętać, że drzewo stanowi czyjaś własność, konieczne zatem jest rozważenie kwalifikacji kumulatywnej art. 181 k.k. lub art. 187 k.k. i art. 288 k.k.⁵² lub art. 290 k.k.⁵³, jeśli wartość drzewa lub wysokość szkody przekroczyła 500 zł.

48 W. Radecki [w:] *Polskie prawo leśne*, red. A. Habuda, Warszawa 2016, s. 337.

49 *Ibidem*.

50 P. Nalewajko [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz. Art. 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2013, s. 456; M. Kulik [w:] *Kodeks karny...*, s. 612.

51 Za takim rozwiązaniem zbiegu art. 181 k.k. lub art. 187 k.k. i art. 127 u.o.p. lub art. 131 u.o.p. opowiada się np. W. Radecki, zob. W. Radecki [w:] A. Habuda, W. Radecki, *Ochrona prawna...*, s. 197.

52 M. Kulik [w:] *Kodeks karny...*, s. 611.

53 P. Nalewajko [w:] *Kodeks...*, s. 456.

W art. 181 § 2 i 3 k.k. i art. 187 § 1 k.k. występuje znamię „istotna szkoda”, które budzi wątpliwości interpretacyjne⁵⁴. Z uwagi na brak dookreślenia, że szkoda ma być majątkowa, znaczna lub wielka, biorąc pod uwagę historię przepisu⁵⁵ oraz jego umiejscowienie w rozdziale „Przestępstwa przeciwko środowisku”, moim zdaniem należy przyjąć, że chodzi o szkodę w środowisku, szkodę przyrodniczą, a nie majątkową⁵⁶. Dokonanie oceny szkody przyrodniczej wymaga wiadomości specjalnych, konieczna zatem będzie opinia biegłego⁵⁷.

Podsumowanie

Wiele przepisów karnych przewiduje odpowiedzialność za niszczenie lub uszkodzanie drzew, przy czym ich główny przedmiot ochrony jest różny. Niektóre przepisy chronią przede wszystkim mienie, w którego skład wchodzi nieruchomości z rosnącymi na nich drzewami. Wiele przepisów penalizuje zamachy na drzewa z uwagi na ich wartość przyrodniczą, a podmiotem tego typu czynów zabronionych może być także ich właściciel. Prawnokarna ochrona drzew różni się nie tylko w zależności od gatunku drzewa, ale w dużej mierze od miejsca, w którym ono rośnie. Część przepisów statuujących przestępstwa i wykroczenia obejmuje ochroną jedynie drzewa rosnące w lesie, a inne – np. drzewa rosnące przy drogach czy terenach przeznaczonych do użytku publicznego. Wyróżnić należy także przepisy dotyczące drzew znajdujących się na obszarach objętych ochroną przewidzianą w u.o.p. lub na terenie stanowiącym zabytek.

Wielość przepisów i różnorodność ich przedmiotów ochrony powoduje, że przy wielu stanach faktycznych dochodzi do zbiegu przepisów. Szczególne problemy występują na styku przestępstw i wykroczeń. Zwykle złamanie określonych zakazów obowiązujących na obszarze chronionym stanowi wykroczenie, ale jeśli np. spowoduje ono istotną szkodę przyrodniczą, czyn taki jest już przestępstwem. Przy czym ustalenie, czy spowodowana szkoda była istotna, czy nastąpił wpływ na zachowanie właściwego stanu ochrony gatunku lub zniszczenie przybrało znaczne rozmiary, jest problematyczne z uwagi na to, że są to znamiona ocenne, i aby dokonać odpowiedniej kwalifikacji, często wymagana będzie duża wiedza z zakresu ochrony przyrody. Problemатyczna jest również kwestia czynów zabronionych przepołowionych. Trudne jest ustalenie wartości drzewa czy wysokości szkody spowodowanej zniszczeniem lub uszkodzeniem drzewa, które to kwoty decydują, czy zachowanie stanowi wykroczenie

54 Zob. A. Nowakowska, *Pojęcia istotne szkody i znacznych rozmiarów w przestępstwach przeciwko środowisku w kodeksie karnym* [w:] *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, red. W. Pływaczewski, Olsztyn 2012, s. 157 i n.

55 Art. 181 k.k. zastąpił art. 55 ustawy z 16 października 1991 o ochronie przyrody, a w przepisie tym występowało znamię „poważna szkoda przyrodnicza”.

56 Tak też: P. Nalewajko [w:] *Kodeks...*, s. 453; M. Kulik [w:] *Kodeks karny...*, s. 610; W. Radecki [w:] *Polskie prawo...*, s. 340.

57 W. Radecki, *Znamiona ocenne w rozdziale XXII kodeksu karnego „Przestępstwa przeciwko środowisku”, „Ius Novum” 2008, nr 1, s. 20.*

czy przestępstwo. Ponadto sporne jest, czy przepołowieniu podlegają zachowania opisane np. w art. 148 czy 150 k.w.

Osobnym, bardzo ciekawym zagadnieniem jest zbieg odpowiedzialności karnej i administracyjnej. Wiele zachowań szkodzących drzewom stanowi także delikt administracyjny, co może prowadzić do nałożenia za ten sam czyn zarówno kary za przestępstwo/wykroczenie, jak i administracyjnej kary pieniężnej. Problematyka ta nie została jednak omówiona, gdyż wymaga odrębnego opracowania.

Bibliografia

Literatura

- Bojarski M., Radecki W., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2011.
- Danecka D., Radecki W., *Ochrona terenów zielonych i zadrzewień. Art. 78–90 ustawy o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2021.
- Gruszecki K., *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Habuda A., Radecki W., *Ochrona prawna drzew i krzewów poza lasami*, Wrocław 2015.
- Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz. Art. 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2013.
- Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278–363*, red. A. Zoll, Warszawa 2016.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2021.
- Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2009.
- Kodeks wykroczeń. Komentarz LEX*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2013.
- Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2015.
- Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2019, Legalis.
- Kotowski W. [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2009.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Nowakowska A., *Pojęcia istotne szkody i znacznych rozmiarów w przestępstwach przeciwko środowisku w kodeksie karnym* [w:] *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, red. W. Pływaczewski, Olsztyn 2012.
- Polskie prawo leśne*, red. A. Habuda, Warszawa 2016.
- Prawo ochrony różnorodności biologicznej*, red. M. Górski, J. Miłkowska-Rębowska, Warszawa 2013.
- Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko zasobom przyrody i środowisku. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2017.
- Radecki W., *Glosa do uchwały SN z 29 sierpnia 1993 r., I KZP 17/93, OSP 1994, nr 5, poz. 87*.
- Radecki W., *Znamiona ocenne w rozdziale XXII kodeksu karnego „Przestępstwa przeciwko środowisku”, „Ius Novum” 2008, nr 1*.
- System prawa karnego. Tom 9. Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarce*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2011.
- System prawa karnego. Tom 11. Szczególne dziedziny prawa karnego. Prawo karne wojskowe, skarbowe i pozakodeksowe*, red. M. Bojarski, Warszawa 2014.

Akty prawne

- Ustawa z 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2151 ze zm.).
- Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).
- Ustawa z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1899).

- Ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 840).
- Ustawa z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 916 ze zm.).
- Ustawa z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247).
- Ustawa z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1045).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z 27 października 2005 r. w sprawie rodzajów i warunków stosowania środków, jakie mogą być używane na drogach publicznych oraz ulicach i placach (Dz.U. nr 230, poz. 1960).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz.U. poz. 1409).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z 3 lipca 2017 r. w sprawie wysokości stawek opłat za usunięcie drzew i krzewów (Dz.U. poz. 1330).

Orzecznictwo

- Uchwała Sądu Najwyższego z 19 października 1972 r., VI KZP 41/72.
- Uchwała Sądu Najwyższego z 29 sierpnia 1989 r., I KZP 17/89.
- Uchwała Sądu Najwyższego z 19 sierpnia 1993 r., I KZP 17/93.
- Wyrok Sądu Najwyższego z 6 lutego 2018 r., II KK 317/17.